

УДК 94:[378.6:37](477.44-25)«1985/1991»
DOI 10.31.652/2411-2143-2019-27-75-81

Яна Кукулєнко

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського,
аспірантка (Україна)

Навчальна робота Вінницького педінституту у перебудовчий період

Анотація. У статті на основі архівних джерел показано здобутки і об'єктивні труднощі в організації навчального процесу у Вінницькому педінституті у роки перебудови. Авторка звернула увагу на ту обставину, що викладачам кафедр було складно перебудуватися і мислити відповідно до вимог часу, особливо на початковому етапі перебудовчого періоду. Йдеться про запровадження нових навчальних дисциплін і внесення відповідних змін у назви кафедр, створення клубів за інтересами з урахуванням специфіки навчальних дисциплін, що читалися студентам. Аналізується навчально-методична робота, наведено приклади співпраці вишу із школами міста і області. Показано нові форми і методи активного навчання, проаналізовано стан комп'ютеризації навчального процесу, успішність студентів. Значну увагу приділено організації практик, дотриманню трудової дисципліни, складанню студентами державних екзаменів.

Ключові слова: інститут, перебудова, кафедра, спецкурс, студент, практика, екзамен, успішність.

В умовах перебудови вищої школи, демократизації і гласності, переоцінки цілого ряду суспільних явищ, поглиблення уваги до самостійної творчої роботи студентів особливого значення набувала чітка організація навчального процесу. В організації навчальної роботи були об'єктивні труднощі. Вони зумовлені, зокрема, зростанням кількості студентів, не вистачало навчальних приміщень, студенти на тривалий період залучалися на сільськогосподарські роботи. Значною мірою це стосується і Вінницького педінституту. Навчальна робота цього вишу практично не досліджена. Окремі аспекти проблеми висвітлені фрагментарно у праці історика В. Ф. Черкасова [16]. У нашій статті на основі, архівних джерел охарактеризовано різні напрямки навчальної роботи Вінницького педінституту у період перебудови.

Перебудовчі процеси у навчальній діяльності вишів впроваджувалися з великими труднощами. Незважаючи на проголошені демократичні принципи, на початку перебудовчого періоду викладачі університету продовжували відчувати на собі ідеологічний контроль з боку правлячої комуністичної партії та спецслужб. З погляду на це, не є дивним, що у звіті засідання вченої ради Вінницького педінституту 22 жовтня 1986 р. фігурували обов'язкові ідеологічні кліше про те, що на лекціях, семінарських заняттях, у процесі гурткової роботи студентам прищеплювався «марксистсько-ленінський світогляд, глибоке матеріалістичне розуміння закономірностей світового історичного процесу, ґрунтовне знання програмового матеріалу стосовно до вимог середньої школи». У звіті йшлося також про те, що «велику увагу приділяють викладачі ідейному загартуванню студентів, вихованню їх в дусі радянського патріотизму і пролетарського, соціалістичного інтернаціоналізму, усвідомленню ними переваг радянського способу життя, непримиренності до буржуазної ідеології й моралі». У документі також зафіксовано твердження, що важливе місце в системі навчальної і виховної роботи посідала «критика буржуазних фальсифікаторів історичного процесу та заходи контрпропаганди» [1, арк. 64]. Вищеназваними причинами можна пояснити той факт, що в педінституті продовжували читати спецсемінари ідеологічного спрямування: «Актуальні проблеми сучасної ідеологічної боротьби і критики антикомунізму», «Актуальні проблеми партійного керівництва розвитком духовного життя», «Проблеми теорії національного питання в працях В. І. Леніна», «Господарський механізм соціалістичного суспільства і основні напрямки його удосконалення» [1, арк. 62; 3, арк. 51].

Все ж, незважаючи на певну консервативність, у середині 80-х – на початку 90-х рр. ХХ ст. навчальний процес зазнав певних змін. Навчання у виші проходило в одну зміну за сталим розкладом, який складався на кожний семестр. Щоправда, мали місце прояви незадовільної роботи. Так, у 1988-1989 н.р. на філологічному факультеті «розклад занять можна було назвати антирозкладом». Доступний як викладачам, так і студентам (вони мали негласне право корекції), він змінювався не тільки протягом тижня, але й протягом дня. Часто зривалися заняття. Не контролювалося виконання навчальних планів [6, арк. 98].

Важливим фактором вдосконалення системи підготовки учителів і основою навчального процесу були навчальні плани і програми. У липні 1989 р. Міністерство освіти УРСР впровадило

нові національно орієнтовані плани підготовки. Запроваджувалися нові навчальні дисципліни. Відповідно вносилися зміни у назви кафедр. Так, у лютому 1990 р. кафедру наукового комунізму було перейменовано в кафедру історії і теорії соціалізму; наукового атеїзму, етики і естетики – в кафедру світової та вітчизняної культури; історії КПРС – у кафедру політичної історії [2, арк. 82-84; 10, арк. 153]. Крім того, на історичному факультеті створили клуби за інтересами з урахуванням специфіки навчальних дисциплін, що читалися студентам. Зокрема, працювали такі клуби: на I курсі – «Історична давнина» (історико-культурні цінності періоду Київської Русі та феодалізму); на II курсі – літературно-музичний клуб (загальнолюдські цінності, ідеали гуманізму через світову культуру і мистецтво); III курс – «Білі плями» радянської історії (політичні портрети, розвиток літератури, науки, мистецтва, громадської думки у 20-30-ті рр. ХХ ст.); IV курс – клуб «Цікаві зустрічі» (педагогічна майстерня); V курс – політичний клуб «Планета» (міжнародні стосунки, проблеми соціалізму і капіталізму, країн третього світу на сучасному етапі). На старших курсах обговорили проекти законів про вибори і про мову [9, арк. 139].

Наприкінці 80-х – на початку 90-х рр. більше уваги почали приділяти вивченню історії, літератури та мистецтва рідного краю. Наприклад, у 1989-1990 н.р. кафедра української літератури Вінницького педінституту провела обласну науково-практичну конференцію «Література рідного краю». Історичний факультет регулярно проводив обласні історико-краєзнавчі конференції. У 1990 р. виші отримали листа від Міністерства народної освіти УРСР, у якому рекомендували кафедрам суспільних наук ширше використовувати у своїй навчально-виховній роботі матеріали історії, культури, науки республіки, рідного краю [10, арк. 169-170].

У Вінницькому педінституті проводилася підготовка вчителів російської мови і літератури для Узбецької РСР. З 1984 р. українські виші щорічно приймали 300 вступників з Узбекистану, а з 1989 р. прийом збільшили на 100 осіб. Водночас у зв'язку з низьким рівнем знань студентів-узбеків закінчували виш від 54 до 78% з числа зарахованих. Через це школи УзРСР на 1988 р. були забезпечені вчителями на 70-80%. Зважаючи на це, Міністерство народної освіти УРСР дало вказівку педінститутам республіки провести відповідну роботу серед студентів російських відділень філологічних факультетів і виявити охочих працювати вчителями російської мови і літератури у школах Узбецької РСР [15, арк. 32]. У Вінницькому педінституті восени 1989 р. у 10 академгрупах навчалися 256 студентів-узбеків. Вони мали дуже слабку успішність. За результатами літньої екзаменаційної сесії якісна успішність становила лише 34,2%. У зв'язку з цим керівництво вишу пропонувало деканату філологічного факультету встановити дієвий контакт з Хорезмським педінститутом Узбецької РСР на предмет того, щоб щорічно у цей інститут направляти представників філологічного факультету для організації набору на узбецьке відділення [7, арк. 183]. Це пояснювалося тим, що в українські педвиші вступали абітурієнти, які не пройшли у казахські виші. Значна частина абітурієнтів навчалася у школах російською мовою навчання, але були не атестовані [7, арк. 189].

Навчальні плани передбачали спецкурси, спецсемінари і факультативи, що мали шкільне спрямування. Так, у 1986-1987 н.р. вивчали спецсемінари «Навчально-виховна робота з учнями в умовах подовженого дня», «Професійна орієнтація учнів», «Методика правового виховання», «Дитяча технічна творчість», «Основи педагогічної майстерності вчителя» [3, арк. 24-25].

Значна увага приділялася навчально-методичній роботі. Зокрема, психолого-педагогічні кафедри організували роботу семінару підвищення педагогічної майстерності молодих викладачів. Систематично проводилися систематичні заняття з тренінгу спілкування [6, арк. 102]. У 1989-1990 н.р. працював інститутський семінар педагогічної майстерності для молодих викладачів (керівник – доцент П. М. Нужна). З цікавими та корисними доповідями виступили професори П. С. Рудюк, А. В. Щербо, доценти А. А. Томусяк, Л. В. Афанасьєва, Р. С. Гуревич, О. В. Сисоєва [10, арк. 173].

Підвищення вимогливості до знань та умінь студентів здійснювалося на основі тісного зв'язку з сучасною школою. Зокрема, викладач кафедри алгебри та методики математики Б.Я. Сиваківський практикував у школі, де у 1987-1988 н.р. дав понад 10 уроків, брав участь у роботі творчої групи «Перспектива». Викладач М. З. Глузман надавав допомогу вчителям СШ №7 і №32 у проведенні гурткової роботи, олімпіад [4, арк. 4]. Доцент О. В. Сисоєва вела уроки з курсу «Етика і психологія сімейного життя» у Тростянецькій СШ Турбівського району [1, арк. 166]. Водночас, для читання спецкурсів і методик у педінституті залучали кращих учителів шкіл міста і області (у 1986-1987 н.р. вони працювали тут на 0,3 ставки) [3, арк. 54].

Викладачі педінституту постійно співпрацювали з кабінетом шкіл-інтернатів обласного інституту удосконалення учителів, брали участь у плануванні, організації і проведенні семінарів учителів та вихователів [1, арк. 166]. Що стосується останнього, то, наприклад, доцент О. В. Сисоєва вела психологічний семінар з проблем педагогічного спілкування з вчителями Немирівської СШ №2 [1, арк. 166]. Викладачі кафедри педагогіки і психології проводили постійно чинний семінар у Барському і Шаргородському районах на тему: «Реформі школи – енергію

прискорення», брали участь у проведенні семінарів директорів, завучів шкіл, що проводили райвно [1, арк. 168]. У 1987-1988 н.р. кафедра педагогіки і методики початкового навчання спільно з миськвно запровадили нову форму вивчення і впровадження передового педагогічного досвіду – «Педагогічна панорама», яка проводилася у формі теоретичного психолого-педагогічного аналізу новаторської технології викладання у початкових класах і практичного ознайомлення з новими прийомами роботи на уроках кращих учителів. У цій роботі брали участь студенти-старшокурсники тощо [4, арк. 34].

З 1987-1988 н.р. було запроваджено нову форму співпраці педінституту і шкіл. У тому ж навчальному році у школах міста і області відкрили 17 філіалів кафедр інституту. Особливо активно у цьому напрямку працювала кафедра географії, філіал якої знаходився у СШ №2. Вона провела два спільні засідання з учителями географії з актуальних проблем реформи загальноосвітньої школи, організувала у школі роботу гуртків з фенології і ґрунтознавства, провела тиждень географії та охорони природи. Розпочали роботу над спільною науковою темою «Сучасна географія і конструювання нових типів уроків з географії у середній школі». Учні школи включали до складу студентських груп на літню польову практику тощо [4, арк. 34]. У СШ №25 ефективно працював філіал кафедри методики трудового навчання, а в СШ №32 – кафедри теорії і методики фізичного виховання [6, арк. 108].

Вінницький педінститут був методичним центром регіону. У 1986-1987 н.р. тут на курсах перепідготовки учителів пройшли підвищення кваліфікації 1080 учителів різних спеціальностей, у 1988-1989 н.р. – 654. Під час проведення лекцій, практичних і семінарських занять акцентувалася увага на вивченні методологічних матеріалів, ознайомленні з новинками науки, техніки, культури, методики фахових спеціальностей. Підвищення кваліфікації пройшли і 417 директорів шкіл. Крім того, викладачі педінституту проводили заняття у обласному інституті підвищення кваліфікації учителів [3, арк. 28; 6, арк. 107]. У січні-березні 1991 р. на базі вишу відбулися обласні олімпіади з української мови, математики, біології, інформатики і обчислювальної техніки, фізики, основний тягар за проведення яких було покладено на плечі викладачів [8, арк. 30].

Поширювались нові форми і методи активного навчання. Зокрема, у Вінницькому педінституті проводився «Аукціон педагогічних ідей», у якому брали участь студенти і учні. Було виявлено чимало нових педагогічних рішень майбутніх вчителів. Вони виявляли здатність самостійно не тільки мислити, але й діяти. Студенти створювали наочні посібники, сценарії вечорів, стінгазети, фрагменти уроків, позакласних заходів тощо. Викликав інтерес досвід проведення практикуму на музично-педагогічному факультеті з шкільного пісенного репертуару у формі класних альбомів [4, арк. 30].

Однією з форм вивчення і пропагування передового педагогічного досвіду і досягнень педагогічної думки було запрошення для читання лекцій висококваліфікованих спеціалістів. Наприклад, у 1987-1988 н.р. спецкурси і курси лекцій читали 8 вчених, які прибули з інших вишів і науково-дослідних установ [4, арк. 28]. Серед них – наукові співробітники НДІ педагогіки УРСР Л. О. Хлебнікова та Н. Е. Миропольська, доцент Миколаївського педінституту В. А. Хоменко [16, с. 189].

Одним із елементів демократизації внутрішньовишівського життя було проведення, починаючи з другої половини 80-х рр., у виші анкетування «Викладач очима студентів» [4, арк. 29].

Розширювалася комп'ютеризація навчального процесу. Це було пов'язано з тим, що з 1985-1986 н.р. відповідно до березневої постанови 1985 року ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР у всіх середніх навчальних закладах було запроваджено курс «Основи інформатики та обчислювальної техніки» [11, с. 93]. У педінституті у 1986-1987 н.р. кафедра математики багато уваги приділяла навчанню студентів користуватися ЕОМ, щоб вони могли в школі викладати основи інформатики і електронно-обчислювальної техніки. Організовано роботу школи «Програміст», перепідготовку учителів середньої школи у галузі інформатики і електронно-обчислювальної техніки [3, арк. 23].

У підготовці фахівців важливим критерієм якості навчання є результати екзаменаційних сесій. У другій половині 80-х рр. абсолютна і якісна успішність були більш-менш стабільними. Так, у 1985-1986 н.р. на літній сесії денної форми навчання абсолютна успішність становила 96,6%, якісна – 48,9% [1, арк. 29], у 1986-1987 н.р. – відповідно 96,4% і 51,3% [3, арк. 14], у 1987-1988 н.р. – 95,8% і 52,9% [4, арк. 36], у 1988-1989 н.р. – 94,9% і 52,2% [6, арк. 111]. У 1989-1990 н.р. ці показники знизилися відповідно до 91,7% і 48,9%. Це певною мірою пояснюється введенням у дію положення про вільне відвідування лекцій [10, арк. 158]. З цього приводу 30 серпня 1990 р. ректор Вінницького педінституту Н. М. Шунда на засіданні вченої ради зауважував: «У вирішенні питання про вільне відвідування занять ми повинні виходити з конкретних умов інституту, факультету, кафедри, наявності навчально-матеріальної бази, нових

підручників і посібників, необхідної теоретичної і методичної літератури. Слід мати на увазі і новий зміст навчання, переосмислення ряду теоретичних і практичних проблем з сучасних позицій. Питання про вільне відвідування лекцій з того чи іншого предмету має вирішувати конкретна кафедра на пропозицію викладача-лектора. Крім того, потрібний диференційований підхід до контингенту студентів. Як правило це повинні передусім бути здібні та сумлінні студенти, здатні самостійно опрацювати той чи інший курс» [10, арк. 156]. На заочній формі навчання успішність була нижчою: на літній сесії 1985-1986 н.р. абсолютна успішність становила 90,8% [1, арк. 4998], у 1988-1989 н.р. – 86,4%, у 1989-1990 н.р. – 83,5% [10, арк. 167].

У педінститутах, у т.ч. у Вінницькому, розробляли систему заохочування. Кращим студентам надавали іменні Ленінські стипендії. Так, у 1986-1990 рр. такі стипендії отримували по 5 студентів. Стипендії М. О. Островського і М. П. Стельмаха виплачували по одному студенту [2, арк. 65; 13, арк. 5-17; 14, арк. 164-165]. Крім того, у 1989-1990 н.р. один студент отримував стипендію ВЦРПС, а ще двоє – стипендію ради інституту [9, арк. 45].

Теоретичні знання, здобуті студентами під час академічного навчання, перевірялися і закріплювалися на педагогічній практиці, яку координували кафедри педагогіки і психології, а керівництво здійснювали фахові кафедри. У 1986-1987 н.р. практикантів прийняли 30 шкіл міста і 52 сільські і районні школи, три міжміські комбінати, 5 ПТУ. Якісний показник успішності за педпрактику становив 97,3% [3, арк. 25]. В організації педпрактики мали місце суттєві недоліки, окрема, студентів недостатньо залучали до вивчення й узагальнення передового досвіду вчителів, мали місце прояви формального проведення підсумків педпрактики [3, арк. 25]. У серпні 1988 р. завідувач кафедри педагогіки цього вишу М. І. Сметанський зробив своєрідну аналіз-квінтесенцію стану підготовки вчителів: «На наших факультетах не приділяється увага розробці професіограми учителя мови і літератури, історії, фізичного виховання і т.п. Відсутність професіограми, конкретної цілі нашої роботи породжує часто непогодженість між представниками фахових, суспільних і психолого-педагогічних дисциплін. Як результат наявність випадкових спецкурсів (майже ніхто не аналізує їх доцільність), відсутній глибокий аналіз оптимальності змісту тих чи інших предметів (кожен вважає свій предмет найголовнішим і не завжди його бачити у взаємозв'язку). Прикро сьогодні визнавати, що педагогічному вузі педпрактика не стала й досі тією стержневою дисципліною, яка завойовує симпатію студентів. Чому? По-перше, це відсутність належного зв'язку між теоретичним засвоєнням педагогічних знань і їх застосуванням на практиці. Якби так поєднувалася теорія з практикою у педагогічному вузі, то це був би жах. А ми звиклись з таким станом» [4, арк. 5-6].

Студенти-філологи проходили діалектологічну практику, основною метою якої було сприяння та поглиблене усвідомлення й засвоєння історико-теоретичних курсів, особливо української музики і фольклору, побуту та етнографії. Зокрема, молодь педінституту у складі експедицій відвідувала різні райони Полісся [16, арк. 203-204]. Щоправда, мали місце випадки, коли через зайнятість викладачів проведення практики зривалося. Наприклад, влітку 1989 р. було відмінено діалектологічну практику, оскільки кафедра української мови була перевантажена навчальною роботою і не було викладачів, які могли б виїхати зі студентами на двотижневу практику. Тому вирішили замінити її лінгвістичним рефератом, у якому кожен студент мав викласти історію своєї місцевості (села, містечка, міста тощо), етнографію, лінгвістичний аналіз місцевої говірки, пояснення місцевих топонімів. Перед студентами було поставлене завдання зібрати матеріали до лексичного аналізу, що його готував Інститут мовознавства АН УРСР [5, арк. 79]. Подібні випадки мали місце і на кафедрі російської і зарубіжної літератури, де наприкінці 80-х рр. неодноразово порушували питання про «мінімальну користь» фольклорно-діалектологічної практики і щодо заміни її на інші більш ефективні форми. Зокрема, професор І. В. Рибінцев пропонував залучати студентів до роботи в обласному архіві, краєзнавчих відділах бібліотек, над рідкісними книгами з фольклору, організувати для молоді крайові екскурсії. Щоправда, ніякого конкретного рішення тоді прийнято не було [10, арк. 71-72].

Для студентів-істориків була передбачена правова практика. Вона проходила при міських і районних виконавчих комітетах Рад народних депутатів за місцем проживання. Практиканти знайомилися з роботою виконкомів, відділів міліції, суду і прокуратури. Щоправда, ця практика тривала лише тиждень. Частина студентів були учасниками загонів сприяння міліції (у Вінницькому педінституті – загін «Макаренківська дружина») [6, арк. 74].

Значна увага приділялася дотриманню трудової дисципліни. Частина студентів за безвідповідальне ставлення до навчання, порушення трудової дисципліни відрахували з вишу. У 1986-1987 н.р. інститут покинули 56 студентів [3, арк. 16], у 1989-1990 н.р. – 74 [10, арк. 158]. Викладачі отримували дисциплінарні стягнення. Так, у 1987-1988 н.р. за порушення трудової і виконавчої дисципліни догани і зауваження оголосили 13 викладачам [4, арк. 32]. Деякі викладачі виявляли «характер» і безвідповідально ставилися до своїх обов'язків. Так, доцент

О. Р. Малхазов у 1989-1990 н.р. на II курсі факультету фізичного виховання з військової психології виставив заліки лише 6 студентам із 59, а залікові відомості здав у деканат із запізненням. Після цього у залікові книжки без «бігунків» поклав залік ще 15 студентам. З вини викладача абсолютна більшість студентів не отримали стипендії [10, арк. 157].

Після закінчення курсу навчання студенти складали державні екзамени. Напередодні проводилася підготовча робота: для студентів-випускників читалися оглядові лекції, проводилися групові та індивідуальні консультації, семінари, для самостійної роботи студентам кожної спеціальності виділялися окремі приміщення, вони мали доступ до фондів бібліотеки і кабінетів впродовж всього дня. Студентів екзаменували, зокрема, з марксизму-ленінізму, який покликаний був «показати наскільки забезпечена наступність у вивченні складових частин марксизму-ленінізму в нерозривній єдності як цілісного вчення, якою мірою вдалося сформувати у вихованців вузу науковий світогляд, ідейну переконаність, непримиренність до буржуазної ідеології і моралі, активну життєву позицію» [12, с. 77]. Частина молоді виконували дипломні роботи. У 1987 р. дипломні роботи захищали 119 випускників денної форми навчання [3, арк. 13], у 1988 р. – 168 [4, арк. 135].

Водночас мали місце недоліки у процесі підготовки і проведення державних екзаменів. Так, студенти вишу скаржилися, що на початку 1989-1990 н.р. вони не були ознайомлені з положенням, вимогами і програмами екзаменів. З вини деканату і кафедр у першому семестрі не було прочитано два спецкурси, а тому їх довелося переносити, через що другий семестр був перевантажений. Оглядові лекції читалися перед державними екзаменами і навіть у період складання державного екзамену з педагогіки [10, арк. 160]. Частина випускників не склали екзаменів. Наприклад, у 1989-1990 н.р. «провалили» екзаменів 27 випускників, з яких 22 припало на спеціальність «Російська мова і література». Голова ДЕК, звітуючи про роботу комісії, звернув увагу на те, що «завтрашні вчителі не оволоділи рядом розділів з програмового матеріалу середньої школи, часто не вміють, як слід, робити розбір речення; чимало випускників не прочитали рекомендованих текстів художніх творів, що становлять основний фонд надбань російської літератури, недостатньо обізнані з сучасною літературою, виявили слабкі знання з теорії літератури» [10, арк. 159].

У 1987 р. виш закінчили 965 випускників (715 – денної форми і 250 – заочної форм навчання) [3, арк. 12-13], у 1988 р. – 857 [4, арк. 85], у 1990 р. – 1295 (788 осіб стаціонару і 507 заочників [10, арк. 158, 167]). У 1986 р. 86 випускників денної форми закінчили виш із дипломом з відзнакою [1, арк. 29], у 1987 р. – 68 [3, арк. 12-13], у 1989 р. – 84 [6, арк. 113], у 1990 р. – 107 [10, арк. 158]. Абсолютна більшість випускників отримували перше робоче місце. У 1988 р. з 857 випускників 848 отримали розподіл на роботу, а 9 – отримали дозвіл на самостійне працевлаштування. 21 випускника направили до Казахської РСР, Молдавської – 11, Узбекицької – 3 [4, арк. 85].

Таким чином, у роки перебудови в організації навчальної роботи у Вінницькому педінституті мали місце як здобутки, так і об'єктивні труднощі. Викладачам кафедр було складно перебудуватися і мислити відповідно до вимог часу, особливо на початковому етапі перебудовного періоду. Водночас у цей період запроваджувалися нові навчальні дисципліни і вносилися відповідні зміни у назви кафедр, створювалися клуби за інтересами з урахуванням специфіки навчальних дисциплін, що читалися студентам. Значна увага приділялася навчально-методичній роботі, співпраці вишу із школами міста і області. Впроваджувалися нові форми і методи активного навчання, серед пріоритетних залишалися питання комп'ютеризації навчального процесу, успішності студентів, організації практик, дотримання трудової дисципліни, складання студентами державних екзаменів.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Держархів Вінницької обл. Ф. Р. 5050. Оп. 1. Спр. 3440.
2. Держархів Вінницької обл. Ф. Р. 5050. Оп. 1. Спр. 3556.
3. Держархів Вінницької обл. Ф. Р. 5050. Оп. 1. Спр. 3557.
4. Держархів Вінницької обл. Ф. Р. 5050. Оп. 1. Спр. 3660.
5. Держархів Вінницької обл. Ф. Р. 5050. Оп. 1. Спр. 3696.
6. Держархів Вінницької обл. Ф. Р. 5050. Оп. 1. Спр. 3697.
7. Держархів Вінницької обл. Ф. Р. 5050. Оп. 1. Спр. 3698.
8. Держархів Вінницької обл. Ф. Р. 5050. Оп. 1. Спр. 3745.
9. Держархів Вінницької обл. Ф. Р. 5050. Оп. 1. Спр. 3748.
10. Держархів Вінницької обл. Ф. Р. 5050. Оп. 1. Спр. 3749.
11. Мірошниченко І. Г. Підготовка студентів-фізиків до експлуатації навчальної електронної апаратури // Радянська школа. Київ, 1985. №8. С. 93-95.

12. Тоцький І. Н., Пашко М. С. Державний екзамен з марксизму-ленінізму // Радянська школа. Київ, 1988. №5. С. 77-78.
13. ЦДАВО України. Ф. 166. Оп. 15. Спр. 9317.
14. ЦДАВО України. Ф. 166. Оп. 15. Спр. 9343.
15. ЦДАВО України. Ф. 166. Оп. 15. Спр. 9350.
16. Черкасов В. Ф. Становлення і розвиток музично-педагогічної освіти в Україні (1962-1991 рр.): монограф. Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2008. 376 с.

Яна Кукулєнко

Винницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського,
аспірантка (Україна)

Учебная работа Винницкого пединститута в перестроечный период

Аннотація. В статті на основі архівних джерел показано досягнення і об'єктивні труднощі в організації навчального процесу в Винницькому пединституті в роки перестройки. Автор звернула увагу на те обставина, що викладачам кафедр було складно перебудуватися і мислити в відповідності з вимогами часу, особливо на початковому етапі перестроечного періоду. Річ йде про введення нових навчальних дисциплін і внесення відповідних змін у назви кафедр, створення клубів за інтересами з урахуванням специфіки навчальних дисциплін, які читалися студентам. Аналізується навчально-методична робота, наведені приклади співпраці університету з школами міста і області. Показані нові форми і методи активного навчання, проаналізовано стан комп'ютеризації навчального процесу, успішність студентів. Значительне увагу приділено організації практик, дотриманню трудової дисципліни, здачі студентами державних екзаменів.

Ключевые слова: институт, перестройка, кафедра, спецкурс, студент, практика, экзамен, успешность.

ABSTRACT

Yana Kukulenko

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskiy State Pedagogical University,
postgraduate student (Ukraine)

Educational work of the Vinnitsia Pedagogical Institute in the adjustment period

In the article on the basis of the first of all archival sources we have shown achievements and objective difficulties in organizing the educational process at the Vinnitsia Pedagogical Institute in the reconstruction period. The author paid attention to the fact that it was difficult for the teachers of the departments to rebuild and thought according to the requirements of this time, especially at the initial stage of the reconstruction period. It is about the introduction of new educational disciplines and the introduction of corresponding changes in the names of departments, creation of clubs according to the interests taking into account the specifics of the disciplines that were taught to the students. More attention was paid to studying history, literature and art of the native land. Young people studied special courses, special seminars and elective subjects; most of them had a school orientation. The training of the teachers of the Russian language and literature for the Uzbek SSR is described. Methodological work is analyzed; examples of cooperation with the schools of the city and the region are presented: teachers were conducted seminars for future teachers and educators, practiced at school, the best school teachers were involved for teaching special courses and methods in the pedagogical institute. At the end of the 1980s, a number of schools opened branch offices of the Institute. On the basis of the Pedagogical Institute, re-training courses for school principals and teachers were organized. The author showed new forms and methods of active learning, analyzed the state of computerization of the educational process, the success of students (from 1989-1990 this figure dropped, which was explained by the introduction of the provisions on free attendance of lectures). The system of encouragement for students was characterized; the best of them were given the Lenin scholarship. In the article considerable attention is paid to the organization of pedagogical, dialectological and legal practice, observance of labor discipline (some students were excluded from Institute for irresponsible attitude to teaching). It was about the students who compiled state examinations, conducted graduation theses by young people. The absolute majority of graduates received their first job.

.....
Key words: *institute, adjustment, department, special course, student, practice, exam, progress.*

REFERENCES:

1. Derzharkhiv Vinnytskoi obl. F. R. 5050. Op. 1. Spr. 3440.
2. Derzharkhiv Vinnytskoi obl. F. R. 5050. Op. 1. Spr. 3556.
3. Derzharkhiv Vinnytskoi obl. F. R. 5050. Op. 1. Spr. 3557.
4. Derzharkhiv Vinnytskoi obl. F. R. 5050. Op. 1. Spr. 3660.
5. Derzharkhiv Vinnytskoi obl. F. R. 5050. Op. 1. Spr. 3696.
6. Derzharkhiv Vinnytskoi obl. F. R. 5050. Op. 1. Spr. 3697.
7. Derzharkhiv Vinnytskoi obl. F. R. 5050. Op. 1. Spr. 3698.
8. Derzharkhiv Vinnytskoi obl. F. R. 5050. Op. 1. Spr. 3745.
9. Derzharkhiv Vinnytskoi obl. F. R. 5050. Op. 1. Spr. 3748.
10. Derzharkhiv Vinnytskoi obl. F. R. 5050. Op. 1. Spr. 3749.
11. Miroshnychenko I. H. Pidhotovka studentiv-fyzykiv do ekspluatatsii navchalnoi elektronnoi aparatury // Radianska shkola. Kyiv, 1985. №8. S. 93-95.
12. Totskyi I. N., Pashko M. S. Derzhavnyi ekzamen z marksyzmu-leninizmu // Radianska shkola. Kyiv, 1988. №5. S. 77-78.
13. TsDAVO Ukrainy. F. 166. Op. 15. Spr. 9317.
14. TsDAVO Ukrainy. F. 166. Op. 15. Spr. 9343.
15. TsDAVO Ukrainy. F. 166. Op. 15. Spr. 9350.
16. Cherkasov V. F. Stanovlennia i rozvytok muzychno-pedahohichnoi osvity v Ukraini (1962-1991 rr.): monohraf. Kirovohrad: Imeks-LTD, 2008. 376 s.

Статтю подано до редколегії 22.01.2019 р.